

УДК 336.719(477)

Момот Л.В.

доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій

ФАКТОРИНГОВІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено питанням факторингу і факторингових послуг, які визначені проблемами формування факторингу в Україні. Виявлено перешкоди щодо впровадження факторингових послуг та розкриття їх переваг.

Ключові слова: факторинг, факторингові послуги, оферта, банк, договору факторингу, дебітори.

Момот Л.В. ФАКТОРИНГОВЫЕ УСЛУГИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена вопросам факторинга и факторинговых услуг, которые определены проблемами формирования факторинга в Украине. Выявлены препятствия по внедрению факторинговых услуг и раскрытию их преимуществ.

Ключевые слова: факторинг, факторинговые услуги, оферта, банк, договор факторинга, дебиторы.

Momot L.V. FACTORING SERVICES IN UKRAINE

The article deals with factoring and factoring services identified problems forming factoring in Ukraine. Detected obstacles for implementation of factoring services and disclosing their benefits.

Keywords: factoring, factoring services, offer, bank, contract factoring receivables.

Постановка проблеми. В Україні факторингові послуги відбуваються завдяки активній участі банківських установ у даному процесі, і вони є лідерами вітчизняного ринку факторингу.

На сучасному етапі банки є не лише оферентами (оферта, від лат. *offero* – *пропоную* – пропозиція певній стороні укласти угоду з урахуванням викладених умов) факторингових послуг та фінансують факторингові операції інших учасників ринку, беруть активну участь у створенні дочірніх факторингових компаній та є споживачами факторингових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий вклад у розробку теоретичних і методологічних засад діяльності факторингових компаній внесли роботи Т. Андрейківа, Н. Внукової, О. Вовчак, С. Науменкової, С. Міщенко, О. Пальчука, Г. Шпаргало, Ю. Дмитрієва [4, с. 20], Н. Кожель [5, с. 212], І. Фурман [6] та ін.

Так, О. Пальчук розглядає особливості здійснення факторингу на ринку фінансових послуг України [1, с. 163]. С. Науменкова [2, с. 132–152]

та С. Міщенко систематизували організаційні основи надання класичних факторингових послуг відповідно до міжнародних стандартів. Н. Внукова, Н. Опешкота С. Колодізева [3, с. 68–77] дослідили напрями удосконалення практики надання факторингових послуг банками за логістичним підходом. При цьому практично залишилися поза увагою вітчизняних вчених і потребують окремого дослідження особливості діяльності банків не лише в якості надавачів (оферентів), але й як споживачів факторингових послуг у сучасних умовах в Україні.

Серед іноземних науковців найбільш цікавими є роботи Б. Гапа, У. Томаса, М. Формана, Р. Кемпбелла, Дж. Гілберта, Ф. Селінджера, П. Роуза, Ж. Перара та ін.

Мета статті полягає у розкритті недоліків та переваг факторингових послуг та застосуванні їх у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Факторинг походить від англійського слова *factor* – маклер, посередник, агент – це банківська операція

Таблиця 1

Порівняння банківського факторингу та кредиту

Факторинг	Кредит
Факторингове фінансування погашається з грошей, що надходять від дебіторів клієнта	Кредит повертається банку позичальником
Факторингове фінансування виплачується на строк фактичної відстрочки платежу (до 90 календарних днів)	Кредит видається на фіксований строк, як правило, до одного року
Факторингове фінансування виплачується у день поставки товару	Кредит виплачується в обумовлений кредитним договором день
При факторингу перехід компанії на розрахунково-касове обслуговування у банк не потрібно	Кредит передбачає перехід позичальника на розрахунково-касове обслуговування у банк
Для факторингового фінансування ніякого забезпечення не потрібно	Кредит, як правило, видається під заставу та передбачає обороти по розрахунковому рахунку, адекватні сумі позики
Розмір фактичного фінансування не обмежений (може безмежно збільшуватися у міру росту обсягу продажів клієнта)	Кредит видається на заздалегідь обумовлену суму
Факторингове фінансування погашається у день фактичної оплати дебітором поставленого товару	Кредит погашається у заздалегідь обумовлений день
Факторингове фінансування виплачується автоматично при наданні накладної та рахунку-фактури	Для одержання кредиту необхідно оформляти величезну кількість документів
Факторингове фінансування триває безстроково	Погашення кредиту не гарантує одержання нового
Факторингове фінансування супроводжується сервісом, що містить у собі: управління дебіторською заборгованістю, покриття ризиків, пов'язаних із поставками на умовах відстрочки платежу, консалтинг тощо	При кредитуванні, крім надання коштів клієнтові та РКО, банк не надає позичальникові будь-яких додаткових послуг

чи комплекс послуг клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на передачу дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість).

Факторинг іноді плутають із банківським кредитом, але призначення у них різне – дострокові факторингові платежі компанії, як правило, використовують для фінансування поточної діяльності, а кредитні ресурси – в якості інвестиційних або інноваційних коштів. Окрім того, факторинг має свої переваги перед кредитом (табл. 1).

У рамках факторингу поряд з фінансуванням банк-фактор здійснює управління дебіторською заборгованістю постачальника, звільняючи його від маси аналітичної та практичної роботи. Таким чином, одержуючи від банку вичерпну інформацію, достатню для прийняття кваліфікованих управлінських рішень, співробітники компанії-постачальника можуть сконцентрувати свої зусилля на розвитку виробництва, збуту, вивченні ринків, вирішенні господарських, організаційних та інших питань.

Важливо відзначити той факт, що при факторингу банк покриває основні ризики постачальника, що виникають при відвантаженнях із відстрочкою платежу, – ризик несплати й несвоєчасної оплати поставки покупцем.

Використання факторингу дозволяє компаніям підвищити ліквідність дебіторської заборгованості, ліквідувати касові розриви, застрахувати ризики, пов'язані з наданням відстрочки платежу покупцям, розвинути відносини з існуючими покупцями й залучити нових, розширити свою частку на ринку та ін.

На відміну від кредитування факторингові послуги є більш вигідним варіантом для суб'єктів господарювання. Насамперед факторингова послуга вигідна для виробника, який намагається якнайшвидше отримати оплату за відвантажену продукцію, отримані від чого кошти зможе використовувати для подальшого розвитку бізнесу.

Факторинг – це унікальний комплекс рішень, який дозволяє максимально підвищити ефективність ведення бізнесу та отримати додаткові переваги від обслуговування дебіторської заборгованості банком.

Сучасний факторинг – це не тільки інструмент управління дебіторською заборгованістю, це інструмент державного фінансування малого та середнього бізнесу

Факторинг дебіторської заборгованості – це популярна альтернатива традиційним джерелам фінансування, яка дає можливість підприємствам швидко і зручно отримати необхідне їм фінансування під відступлення грошової вимоги і закрити виникаючі касові розриви.

Фінансовий факторинг – це комплекс послуг, спрямованих на активне зростання підприємства. Крім отримання фінансування під відступлення грошової вимоги, ключовою особливістю факторингу є адміністративне управління дебіторською заборгованістю компанії.

Факторингові компанії переважно фінансують фірми, що швидко розвиваються. Для того щоб зменшити ризики у своїй діяльності до допустимого рівня, вони надають послуги підприємствам середніх розмірів, що працюють на ринку з низьким ризиком, продають продукцію вузького асортименту та мають невелику кількість клієнтів.

Між наданням факторингових послуг і банківським кредитуванням є суттєві відмінності, головні з яких полягають у тому, що факторингове фінансування:

- надається на строк фактичної відстрочки платежу, а кредит – на визначений термін;
- виплачується у день поставки товару, а кредит – в обумовлений кредитним договором день;
- як правило, не потребує забезпечення, тоді як кредит зазвичай надається під заставу;
- погашається коштами, що виплачуються дебіторами клієнту, а кредит повертається банку позичальником;
- може бути збільшене паралельно зі збільшенням обсягів продажу клієнта, тоді як кредит видається на заздалегідь обумовлену суму;
- погашається у день фактичної оплати дебітором отриманого товару;
- виплачується автоматично при пред'явленні накладної та рахунку-фактури, а для отримання кредиту потрібно оформити чимало документів;
- супроводжується управлінням дебіторською заборгованістю клієнта, тоді як при кредитуванні банк додаткові послуги клієнту не надає.

До фінансової послуги факторингу належить сукупність таких операцій з фінансовими активами:

1) фінансування клієнтів – суб'єктів господарювання, котрі уклали договір, з якого випливає право грошової вимоги;

2) набуття відступленого права грошової вимоги, у тому числі права вимоги, яке виникне у майбутньому, до боржників – суб'єктів господарювання за договором, на якому ґрунтується таке відступлення;

3) отримання плати за користування грошовими коштами, наданими у розпорядження клієнта, у тому числі шляхом дисконтування суми боргу, розподілу відсотків, винагороди, якщо інший спосіб оплати не передбачено договором, на якому базується відступлення.

Фінансування, як правило, здійснюється у день надання накладної на відвантажену партію товару. Розмір дострокового платежу може становити до 90% від суми поставки. Залишок коштів (від 10%) за винятком комісії банку-фактору повертається відразу після оплати поставки покупцем.

Таким чином, постачальник може планувати свої фінансові потоки незалежно від платіжної дисципліни покупців, при цьому будучи впевненим у безумовному надходженні коштів з банку проти акцептованих товарно-транспортних документів по поставках із відстрочками платежу.

Поняття і предмет договору факторингу чітко визначені у Цивільному та Господарському кодексах України [7; 8].

Згідно з ч. 1 ст. 1077 Цивільного кодексу, за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти у розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

Господарський кодекс України (ч. 1 ст. 350) дає визначення договору факторингу.

Банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти у розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи.

Використання факторингу дозволяє компаніям підвищити ліквідність дебіторської заборгованості,

ліквідувати касові розриви, застрахувати ризики, пов'язані з наданням відстрочки платежу покупцям, розвинути відносини з існуючими покупцями й залучити нових, розширити свою частку на ринку тощо (табл. 2).

Таблиця 2

Основні переваги використання факторингу

Для постачальника	Для покупця
1. Додаткове беззаставне фінансування. 2. Прискорення оборотності дебіторської заборгованості. 3. Зменшення втрат у випадку затримки платежів з боку покупця. 4. Спрощення планування грошового обігу. 5. Збільшення товарообігу. 6. Посилення контролю оплати поточної заборгованості. 7. Можливість пропозиції покупцям еластичних строків оплати. 8. Своєчасна сплата податків і контрактів постачальників за рахунок наявності в необхідному обсязі оборотних коштів.	1. Вигідніші умови оплати, які не вимагають відволікання значних коштів з обігу як у випадку передплати або оплати за фактом. 2. Планування графіка погашення заборгованості. 3. Збільшення купівельної спроможності.

Факторингові операції успішно застосовуються в усіх розвинених країнах світу як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У цьому велика заслуга факторингових компаній, які мають великий досвід і можливості у розробці збутової стратегії, у транспортному, рекламному, інформаційному й іншому обслуговуванні.

«Простобанк Консалтинг» – перша в Україні компанія, яка проводить професійні маркетингові дослідження ринку банківських послуг, публікуючи свої результати на власних Інтернет-проектах із метою підвищення рівня доступності та прозорості фінансових продуктів для українців.

«Простобанк Консалтинг» існує з 2006 р. Компанія працює з такими банками, як «Райффайзен Банк Аваль», «Ренессанс Кредит», UniCredit Bank, Universal Bank, «Укрексімбанк» та ін.

«Укрексімбанк» надає факторинг тільки з регресом і тільки великим компаніям, що давно працюють. Умови обговорюються після розгляду документів.

У 2008 р. між «Укрексімбанком» та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) у рамках Програми сприяння торгівлі було підписано додаткову угоду, що передбачає виділення окремого ліміту фінансування і для факторингових операцій клієнтів банку.

У 2013 р. ЄБРР збільшив до 30 млн. дол. США ліміт фінансування факторингових операцій «Укрексімбанку» у рамках Програми сприяння торгівлі. Рішення ЄБРР про чергове підвищення ліміту ухва-

лене за підсумками щорічного аудиту і є результатом позитивної оцінки з боку ефективної діяльності державного банку на ринку факторингових послуг.

У 2011 р. «Укрсоцбанк» почав здійснювати операції виключно під брендом UniCredit Bank. У той же час в Україні група UniCredit Bank продовжує бути представленою двома окремими юридичними фінансовими організаціями – ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «УніКредит Банк».

У 2013 р. ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «УніКредит Банк» юридично об'єднані в один банк з назвою UniCreditBank (Україна)

UniCreditBank (Україна) є лідером на українському ринку факторингу, пропонуючи своїм клієнтам саму широку в країні лінійку продуктів як внутрішнього, так і міжнародного факторингу, які відповідають найвищим світовим стандартам

На сьогоднішній день загальний оборот за операціями внутрішнього факторингу склав більше 12 млрд. грн., а за операціями міжнародного факторингу – більше 50 млн. євро.

UniCredit Bank (Україна) має досвід роботи з більш ніж 4 000 дебіторами. Співпрацює з багатьма провідними українськими торговельними мережами.

У банку налагоджені відносини з факторами-партнерами з 15 країн, включаючи Німеччину, Китай, Польщу, Росію, Румунію, Туреччину та ін.

Висновки. Факторинг – це ефективний і надійний інструмент фінансової підтримки суб'єктів господарювання. Використання даного фінансового інструменту надасть широкі можливості для зміцнення ринкових позицій вітчизняних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пальчук О.І. Факторинг на ринку фінансових послуг : [монографія] / О. І. Пальчук. – К. : [б. в.], 2011. – 163 с.
2. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг : [навч. посіб.] / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К. : Знання, 2010. – 532 с.
3. Внукова Н.М. Удосконалення організації факторингу в банку за логістичним підходом / Н.М. Внукова, Н.С. Опешко, С.О. Колодізева // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 68–77.
4. Дмитрієва Ю.В. Факторингові операції в Україні: проблеми і перспективи / Ю.В. Дмитрієва // Управління розвитком. – 2011. – № 3(100). – С. 20–22.
5. Кожель Н.А. Ринок факторингових операцій: реалії та перспективи розвитку / Н.А. Кожель // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2(11). – С. 212–215.
6. Фурман І.В. Процес формування ринку факторингових послуг в Україні: проблематика та шляхи розширення / І.В. Фурман ; Вінницький національний аграрний університет. – УДК 336.71:336.717.063.
7. Цивільний кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р № 436-IV, ст. 350 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.